

(C) What is meant by Remedial Teaching ? How will you use remedial teaching in your teaching ? Give the example. 10

(D) What is meant by language games ? How can language games make students inspired for learning English subject ? 10

AQ-1748

Bachelor of Education (B.Ed.) Examination
METHODS OF TEACHING
(Special Methods)

Paper-V

(English, Marathi, Hindi, Urdu, Mathematics, Commerce, Biology)

Time : Three Hours]

[Maximum Marks : 100

- Note :—** (1) **ALL** questions are to be attempted.
(2) Write the subject and medium clearly on answer-book.
(3) Maximum marks for each subject are **100**.

- सूचना :—** (1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(2) विषय व माध्यम प्रत्येक उत्तर-पुस्तिकेवर स्पष्टपणे लिहा.
(3) प्रत्येक विषयासाठी **100** गुण आहे.

- सूचना :—** (1) सभी प्रश्न हल कीजिये।
(2) उत्तर-पुस्तिका पर अपना विषय और माध्यम स्पष्ट रूप से लिखिये।
(3) प्रत्येक विषय के लिए कुल अंक **100** हैं।

1. ENGLISH

1. (A) State the classroom objectives and their specifications of English language at secondary level. 10

- (B) Illustrate the correlation between prose and composition with examples. 10

OR

- (C) State the activities for developing English language skill. 10

- (D) "Grammar plays a very vital role for English language learning." Explain it in detail. 10

2. (A) State in brief the concept of Structural Approach with its merits and demerits. 10

- (B) Explain the role of Concept Attainment model in learning and teaching process for English language. 10

OR

- (C) How can Explanation and Questioning Technique become important for teaching English language ? 10

- (D) How will you teach English language by using Advance organizer model ? Write in brief with examples. 10

3. State the differences and correlation between Annual plan, Unit plan and Lesson plan with examples. 20

OR

What is meant by Handbook and Work book ? Explain the importance and uses of Hand book and Work book in learning and teaching English subject. 20

4. Write the importance and uses of Unit Test. Prepare a unit test of 20 marks of English subject on any one unit of IXth class. 20

OR

Which qualities and qualifications are essential for English teacher ? What are the various programmes that should be organised by English teacher association for professional growth ? 20

5. (A) How co-curricular activities make perfection in English learning ? Which activities you will organise in your class as a Teacher ? 10
- (B) How will you decorate your English subject room ? Prepare a list of equipments in it and state their uses for teaching. 10

OR

3. (अ) गणित अध्यापन में आभासी कक्षा की संकल्पना स्पष्ट कीजिये। 10

(ब) पाठ नियोजन याने क्या ? पाठ नियोजन तैयार करने के सोपान संक्षेप में लिखिये। 10

अथवा

(क) इकाई योजना क्या है ? इकाई योजना तैयार करते समय किन बातों को ध्यान में रखोगे ? 10

(ड) गणित अध्यापन में प्रतिकृती तथा तक्तों का उपयोग स्पष्ट कीजिये। 10

4. एक गणित अध्यापक के रूप में, आप अपने विद्यालय में गणित-मंडल की स्थापना कैसे करोगे ? इसमें आप कौनसे कार्यक्रमों का आयोजन करोगे ? उनमें से किन्हीं दो की विस्तृत चर्चा कीजिये। 20

अथवा

(अ) गणित प्रयोगशाला का महत्व स्पष्ट कीजिये। 10

(ब) गणित अध्यापक संगठन की आवश्यकता एवं महत्व स्पष्ट कीजिये। 10

2. मराठी

1. (अ) मातृभाषा मराठीचे शाळेय अभ्यासक्रमातील स्थान व महत्त्व स्पष्ट करा. 10

(ब) मराठी अध्यापनाची वर्ग उद्दिष्टे कोणती ? कोणत्याही चार उद्दिष्टांची स्पष्टीकरणे सोदाहरण लिहा. 10

किंवा

(क) मराठी विषयाचा इतर कोणत्याही चार शाळेय विषयाशी सहसंबंध स्पष्ट करा. 10

(ड) महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक शाळेय मंडळाची मराठी अध्यापनाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा. 10

2. (अ) मराठी अध्यापनाच्या विविध पद्धती कोणत्या ते सांगून उद्गामी पद्धतीचे गुण-दोषासह वर्णन करा. 10

(ब) मराठी अध्यापनाची विविध तंत्रे कोणती ? कोणतेही दोन तंत्रे सविस्तर लिहा. 10

किंवा

मराठी अध्यापनात विविध प्रतिमाने कोणती ? अग्रत संघटक प्रतिमान सोदाहरण स्पष्ट करा. 20

3. (अ) चांगल्या पाठ्यपुस्तकाचे निकष सांगून इसत्ता ८ च्या मराठी विषयाच्या वरील निकषांच्या आधारे परीक्षण करा.

10

- (ब) मराठी शिक्षकाच्या हस्तपुस्तिकेचे महत्व विशद करा.

10

किंवा

मराठी अध्यापनात शैक्षणिक साधनांची यादी करून कोणतेही चार साधन सोदाहरण स्पष्ट करा.

20

4. (अ) वार्षिक नियोजन व घटक नियोजनातील फरक स्पष्ट करा.

10

- (ब) मराठी अध्यापनात येणाऱ्या अडचणी कोणत्या ? 10

किंवा

(क) मराठी अध्यापनात मूल्यमापनाची साधने कशी उपयुक्त ठरतात ? स्पष्ट करा.

10

(ड) मराठी अध्यापनात विविध अभ्यासपूरक कार्यक्रम कोणकोणते ?

10

5. (अ) मराठी विषयाच्या शिक्षकाच्या गुणवैशिष्ट्यांचे वर्णन करा.

10

(हिन्दी माध्यम)

1. (अ) समवाय याने क्या ? गणित का अन्य किन्हीं चार शास्त्र विषयों के साथ समवाय स्पष्ट कीजिये। 10

- (ब) गणित का अर्थ तथा स्वरूप विशद कीजिये। गणित का इतिहास संक्षेप में लिखिये। 10

अथवा

(क) गणित अध्यापन के कोई भी चार कक्षा-उद्देश्य लिखकर उनके स्पष्टीकरण भी लिखिये। 10

(ड) गणित के विकास में पायथागोरस का योगदान स्पष्ट कीजिये। 10

2. (अ) गणित अध्यापन में पर्यवेक्षित अध्ययन का महत्व स्पष्ट कीजिये। 10

(ब) गणित अध्यापन में स्वयंशोधन विधि की उपयुक्तता सोदाहरण स्पष्ट कीजिये। इसकी विशेषताएं लिखिये। 10

अथवा

(क) गणित अध्यापन में पृच्छा-प्रशिक्षण प्रतिमान स्पष्ट कीजिये। 10

(ड) प्रकल्प विधि के सोपान स्पष्ट कीजिये। 10

4. गणिताचे शिक्षक या नात्याने तुम्ही तुमच्या शाळेत गणित-मंडळाची स्थापना कशी कराल ? त्यात कोण-कोणत्या उपक्रमांचे आयोजन कराल ? त्यापैकी कोणत्याही दोन उपक्रमांची सविस्तर चर्चा करा. 20

किंवा

- (अ) गणित प्रयोगशाळेचे महत्व स्पष्ट करा. 10
(ब) गणित-शिक्षक संघटनेची आवश्यकता व महत्व स्पष्ट करा. 10
5. गणित विषयाच्या चांगल्या पाठ्यपुस्तकाचे निकष स्पष्ट करा. या निकषांच्या आधारे 9 व्या इयतेच्या गणित विषयाच्या पाठ्यपुस्तकाचे परीक्षण करा. 20

किंवा

- (अ) गणिताद्वारे मनोरंजन करण्यासाठी कोणत्याही दोन गणितीय खेळांची सविस्तर माहिती द्या. 10
(ब) गणित मूल्यमापनासाठी कोणकोणती साधने उपयुक्त ठरतात ? त्यापैकी पडताळा सूची चा उपयोग सोदाहरण स्पष्ट करा. 10

- (ब) मराठी विषय शिक्षक संघटनेचे गरज व महत्व स्पष्ट करा. 10

किंवा

- (क) भाषिक कौशल्याचे महत्व सांगून वाचन व लेखन कौशल्य विकासाच्या दृष्टीने आपण कोणते प्रयत्न कराल ? 10
(ड) मराठी विषयात साहित्य संमेलनाचे महत्व लिहा. 10

3. हिंदी

1. "राष्ट्र की सशक्त अभिव्यक्ति के लिये हिंदी एकमात्र माध्यम है।" इस विधान को सन्मुख रखकर माध्यमिक शाला पाठ्यक्रम में हिंदी का स्थान एवं महत्व पर विस्तार से चर्चा कीजिये।
20

अथवा

हिंदी एवं अन्य सभी शाला विषयों का सहसंबंध सोदाहरण प्रस्तुत कीजिये।
20

2. इकाई नियोजन तथा वार्षिक नियोजन में भेद बताकर किसी एक कक्षा की पाठ्यपुस्तक सन्मुख रखकर वार्षिक नियोजन तैयार कीजिये।
20

अथवा

हिंदी अध्यापक की शैक्षिक योग्यता एवं गुणविशेषों पर चर्चा करते हुए आप अपनी व्यावसायिक योग्यता कैसे बढ़ाएंगे ? विस्तार से लिखिये।
20

3. (क) व्याकरण-अनुवाद प्रणाली के उद्देश्य बताकर इन उद्देश्यों की पूर्ति के लिये उचित शिक्षा-प्रक्रिया प्रस्तुत कीजिये।
10

(ख) हिंदी अध्यापन में उद्गमन विचार प्रतिमान (Inductive thinking model) का प्रयोग सोदाहरण प्रस्तुत कीजिये।
10

अथवा

- (ड) गणिताच्या विकासात पॉयथागोरस चे योगदान स्पष्ट करा.
10

2. (अ) गणित अध्यापनात पर्यवेक्षित अभ्यासाचे महत्व स्पष्ट करा.
10

- (ब) गणित अध्यापनात स्वयंशोधन पद्धतीची उपयुक्तता सोदाहरण स्पष्ट करून त्याचे वैशिष्ट्ये लिहा.
10

किंवा

- (क) गणित-अध्यापनात पृच्छा-प्रशिक्षण प्रतिमान स्पष्ट करा.
10

- (ड) प्रकल्प पद्धतीच्या पायऱ्या स्पष्ट करा.
10

3. (अ) गणित अध्यापनात आभासी वर्गखोली ची संकल्पना स्पष्ट करा.
10

- (ब) पाठ-नियोजन म्हणजे काय ? पाठ-नियोजन तयार करण्याच्या पायऱ्या थोडक्यात लिहा.
10

किंवा

- (क) घटक नियोजन म्हणजे काय ? घटक नियोजन तयार करतांना कोणत्या बाबी लक्षात घ्याल ?
10

- (ड) गणित अध्यापनात प्रतिकृती व तक्त्यांचे उपयोग स्पष्ट करा.
10

5. Explain the criteria of a good text-book of Mathematics.
With the help of these criteria, examine the text-book
of Mathematics for the IXth class. 20

OR

- (A) Give detailed information about any two
Mathematics games for recreation. 10
(B) What are the tools useful for evaluation of
Mathematics ? Illustrate the use of check list.
10

(मराठी माध्यम)

1. (अ) समवाय म्हणजे काय ? गणिताचा कोणत्याही चार शाखेय
विषयांसोबत समवाय स्पष्ट करा. 10
(ब) गणिताचा अर्थ व स्वरूप विशद करा. गणिताचा इतिहास
थोडक्यात लिहा. 10

किंवा

- (क) गणित अध्यापनाचे कोणतेही चार वर्ग-उद्दिष्टे लिहून त्यांची
स्पष्टीकरणे ही लिहा. 10

- (ग) हिंदी अध्यापन में चर्चा विधि का प्रयोग सोदाहरण प्रस्तुत
कीजिये। 10
(घ) हिंदी अध्यापन में उपयुक्त किन्हीं दो तंत्रों की जानकारी
विस्तार से दीजिये। 10

4. (क) हिंदी गद्य विद्या में उपयुक्त साधनों की सूची बनाकर
किन्हीं दो साधनों को सोदाहरण प्रस्तुत कीजिये। 10
(ख) कक्षा ९वीं द्वितीय भाषा हिंदी की पाठ्यपुस्तक किन पाठ्यक्रम
निर्माण के तत्वानुसार बनी है ? उदाहरण देकर लिखिये।
10

अथवा

- (ग) "हिंदी की अध्यापक हस्तपुस्तिका दीपस्तंभ की तरह कार्य
करती है।" इस विधान द्वारा हिंदी हस्तपुस्तिका का स्वरूप
एवं महत्व उजागर कीजिये। 10
(घ) अच्छी पाठ्यपुस्तक के मानक (निकष) बताकर किसी एक
कक्षा पाठ्यपुस्तक पर मानकोनुसार चर्चा कीजिये। 10
5. (क) "हिंदी अध्यापन के उद्देश्य प्राप्ति हेतु हिंदी कक्ष का होना
अनिवार्य है।" इस विधान को सन्मुख रखते हुए हिंदी कक्ष
की जरूरत, महत्व एवं साधनों पर प्रकाश डालिये।
10

- (ख) हिंदी अध्यापन में निदान एवं उपचारात्मक अध्यापन की जरूरत उदाहरण के साथ प्रस्तुत कीजिये। 10

अथवा

- (ग) हिंदी राष्ट्रभाषा प्रचार समिती वर्धा तथा महाराष्ट्र राष्ट्रभाषा सभा, पूर्ण इन संस्थाओं के योगदान पर चर्चा कीजिये।

10

- (घ) पाठ्यक्रमानुवर्ती कार्यक्रमों की सूची तैयार कर किन्हीं दो कार्यक्रमों की जानकारी दीजिये। 10

3. (A) Explain the concept of virtual classroom in Mathematics teaching. 10

- (B) What is lesson plan ? Write in short, the steps of preparation of a lesson plan. 10

OR

- (C) What is unit plan ? What points are to be considered, while preparing a unit plan ? 10

- (D) Explain the use of models and charts in the teaching of Mathematics. 10

4. As a Mathematics teacher, how will you establish a Mathematics Club in your school ? What programmes will you organise in it ? Discuss in detail any two of them. 20

OR

- (A) Explain the importance of a Mathematics Laboratory. 10

- (B) Explain the need and importance of a Mathematics Teachers' Association. 10

5. MATHEMATICS

1. (A) What is meant by correlation ? Explain the correlation of Mathematics with any four school subjects. 10

- (B) State the meaning and nature of Mathematics. Write in short history of Mathematics. 10

OR

- (C) Write any four classroom objectives of teaching Mathematics. Give their specifications also. 10
- (D) Explain the contribution of Pythagoras in the development of Mathematics. 10
2. (A) Explain the importance of supervised study in the teaching of Mathematics. 10
- (B) Illustrate the utility of Heuristic method in Mathematics teaching. Write its characteristics. 10

OR

- (C) Explain the Enquiry-training model in the teaching of Mathematics. 10
- (D) Explain the steps of project method. 10

4. URDU

- سوال نمبر ۱۔ ثانوی سطح کے نصاب میں اردو کا تعلق ریاضی، سائنس، تاریخ اور جغرافیہ کے ساتھ مثالوں کے ذریعہ وضاحت کیجئے۔ 20

یا

- حکومت مہاراشٹر کے ثانوی سطح کے نصاب میں اردو مضمون کی اہمیت کو مد نظر رکھتے ہوئے اردو نصاب کا تنقیدی جائزہ لیجئے نیز اس کی خصوصیات مفصل لکھئے۔ 20

- سوال نمبر ۲۔ (الف) اردو تدریس میں کمپیوٹر اور انٹرنیٹ کا وسائل کے طور پر استعمال مثالوں کے ذریعہ واضح کیجئے۔ 10

- (ب) اردو زبان کے لئے معاون مہارتیں کون سی ہیں۔ اردو تدریس میں یہ مہارتیں کس طرح مددگار ثابت ہوتی ہیں؟ تفصیلاً لکھئے۔ 10

یا

- (ج) اردو تدریس میں ادبی مقابلہ کس طرح استعمال کیا جاتا ہے؟ مثالوں کے ذریعہ واضح کیجئے۔ 10

(د) اردو میں خوردتد رلیس کیوں ضروری ہے؟ وضاحت کی مہارت

تفصیل سے لکھئے۔

10

سوال نمبر ۵۔ مندرجہ ذیل کے مختصر جواب تحریر کیجئے۔

۱۔ سرسید احمد خان کی خدمات مختصراً لکھئے۔

10

۲۔ اسکول الہم میں کون سی تصویریں لگائی جاتی ہیں؟ اس الہم کی

اہمیت تحریر کیجئے۔

10

یا

۳۔ اردو میں ادبی مقابلوں کا ذکر کرتے ہوئے ”زبانی کھیل“

پر تفصیلی روشنی ڈالئے۔

10

۴۔ اردو ادب کے فروغ کے لئے منشی پریم چند کی خدمات پر

روشنی ڈالئے۔

10

(د) ”کہانی سنانا اردو تدریس کا ایک موثر فن ہے“ اس بیان کی

وضاحت کیجئے۔

10

سوال نمبر ۳۔ حکومت مہاراشٹر کے نصاب میں اعلیٰ ثانوی سطح کی اردو درسی کتاب کا

تنقیدی تجزیہ کیجئے۔

20

یا

طلباء کی مشغلاتی بیاض کی اہمیت و افادیت بیان کیجئے نیز اردو میں

دلچسپی پیدا کرنے کے لئے کون سے نصابی مشاغل کا استعمال مناسب

ہے؟ لکھئے۔

20

سوال نمبر ۴۔ (الف) اردو میں اکائی منصوبہ بندی اور سالانہ منصوبہ بندی کی

وضاحت کرتے ہوئے دونوں میں تفریق تحریر کیجئے۔

10

(ب) اردو میں کسی ایک پونٹ کے لئے دستوری خاکہ تیار کیجئے۔

یا

10

(ج) اردو میں جانچ کے مختلف طریقوں کا ذکر کرتے ہوئے

اشتراکی طریقہ کار کی وضاحت کیجئے۔

10

(क) जीवशास्त्र प्रयोगशाला की आवश्यकता और महत्व स्पष्ट कीजिये। 10

(ड) जीवशास्त्र विषय अध्यापक के अच्छे गुणों की आवश्यकता स्पष्ट कीजिये। 10

4. (अ) जीवशास्त्र अध्यापन में दैनिक पाठ्योजना तैयार करते समय कौनसी प्रमुख बातों को ध्यान में रखोगे ? स्पष्ट कीजिये। 10

(ब) जीवशास्त्र विषय के पाठ्यपुस्तक का चयन करते समय उसका परीक्षण आप कौनसे निकष के आधार पर करोगे ? 10

अथवा

(क) इकाई योजना याने क्या ? इकाई योजना बनाते समय कौनसी बातें ध्यान में रखनी चाहिये ? 10

(ड) जीवशास्त्र पाठ्यक्रम रचना के तत्व स्पष्ट कीजिये। 10

5. (अ) जीवशास्त्र अध्यापन में नैदानिक एवं उपचारात्मक अध्यापन का उपयोग स्पष्ट कीजिये। 10

(ब) हरगोविंद खुराना इस वैज्ञानिक का जीवशास्त्र विषय के विकास में योगदान स्पष्ट कीजिये। 10

अथवा

इकाई जाँच याने क्या ? संविधान तालिका के साथ घटक जाँच तैयार कीजिये। 20

5. एक अच्छे गणित पाठ्यपुस्तक के गुणधर्म स्पष्ट कीजिये। इन गुणधर्मों के आधार पर कक्षा नौवीं के गणित के पाठ्यपुस्तक का परीक्षण कीजिये। 20

अथवा

(अ) गणित द्वारा मनोरंजन करने के लिये किन्हीं दो गणितीय खेलों की विस्तारपूर्वक जानकारी दीजिये। 10

(ब) गणित मूल्यांकन के लिये कौन-कौनसे साधन उपयुक्त होते हैं ? उनमें से जाँच सूची (Check List) का उपयोग सोदाहरण स्पष्ट कीजिये। 10

6. COMMERCE

1. State the importance of daily lesson plan. Which points are to be considered while preparing a daily lesson plan for Commerce teaching ? Prepare a lesson plan on any topic in Commerce subject. 20

OR

What is meant by Teaching aids ? State the importance of any four teaching aids. 20

2. (A) What are the class-room objectives of teaching Commerce ? Write the details how far these objectives fulfilled in present curriculum at higher secondary level. 10
- (B) State the meaning, nature and concept of Commerce subject. 10

OR

- (C) Differentiate between aims and objectives. Which behavioural changes occur within students through class-room teaching of Commerce ? 10
- (D) What is meant by correlation ? Explain the relation of Commerce subject with any two other school subjects. 10

- (क) जीवशास्त्र विषय का सामाजिकशास्त्र व रसायनशास्त्र से सहसंबंध स्पष्ट कीजिये। 10
- (ड) माध्यमिक शिक्षण पाठ्यक्रम में जीवशास्त्र अध्यापन के ध्येय, उद्देश्य स्पष्ट कीजिये। 10

2. (अ) प्रकल्प विधि का अर्थ बताकर जीवशास्त्र अध्यापन में प्रकल्प विधि का प्रयोग किस प्रकार करोगे ? सोदाहरण स्पष्ट कीजिये। 10
- (ब) सूक्ष्म अध्यापन याने क्या ? सूक्ष्म अध्यापन के चेतक बदल कौशल्य पर सूक्ष्मपाठ तैयार कीजिये। 10

अथवा

- (क) जीवशास्त्र प्रयोगशाला विधि का महत्व बताकर उसका उपयोग जीवशास्त्र अध्यापन में किस प्रकार करोगे ? स्पष्ट कीजिये। 10
- (ड) अध्यापन प्रतिमान याने क्या ? संकल्पना प्राप्ति प्रतिमान उदाहरणसहित स्पष्ट कीजिये। 10

3. (अ) जीवशास्त्र अध्यापन में टी.व्ही. एवं एल.सी.डी. प्रोजेक्टर की उपयोगिता सोदाहरण स्पष्ट कीजिये। 10
- (ब) जीवशास्त्र अध्यापन में आभासी अध्ययन केंद्र की संकल्पना एवं उपयोग स्पष्ट कीजिये। 10

अथवा

- (ब) जीवशास्त्र विषयाच्या पाठ्यपुस्तकाची निवड करतांना तुम्ही त्याचे परीक्षण कोणकोणत्या निकषावर कराल ? 10

किंवा

- (क) घटक नियोजन म्हणजे काय ? घटक नियोजन करतांना तुम्ही कोणते मुद्दे लक्षात घ्याल ? 10
- (ड) जीवशास्त्र अभ्यासक्रम रचनेची तत्वे स्पष्ट करा. 10

5. (अ) जीवशास्त्र अध्यापनात निदानात्मक व उपचारात्मक अध्यापनाचा उपयोग स्पष्ट करा. 10
- (ब) हरगोविंद खुराना या शास्त्रज्ञाचे जीवशास्त्र विषयाच्या विकासा मध्ये योगदान स्पष्ट करा. 10

किंवा

- घटक चाचणी म्हणजे काय ? संविधान तक्त्या सहित घटक चाचणी तयार करा. 20

(हिन्दी माध्यम)

1. (अ) जीवशास्त्र विषय का शालेय पाठ्यक्रम में स्थान और महत्व स्पष्ट कीजिये। 10
- (ब) जीवशास्त्र विषय के कक्षा अध्यापन के उद्देश्य स्पष्ट कीजिये। किन्हीं दो उद्देश्यों का स्पष्टीकरण सोदाहरण स्पष्ट कीजिये। 10

अथवा

3. (A) What is meant by blue-print ? Prepare a blue print on any one unit of Commerce subject. 10
- (B) State the various types of Questions. Explain the merits and demerits of objective types of question. 10

OR

- (C) Give the meaning of achievement test. Explain the objectives of achievement test. 10
- (D) Explain the importance of diagnostic and remedial teaching. 10
4. (A) State the various method of Commerce teaching and write down merits and limitations of project method. 10
- (B) Write the good qualities of text-book of Commerce subject. 10

OR

- (C) Which are the different techniques useful for the Commerce teaching ? How you will use observation technique in Commerce teaching ? Explain. 10
- (D) What is meant by Discussion method ? State in short. 10

5. (A) Explain the need of Commerce Teacher Association. Explain which activities should be organised by it for the professional development of teacher. 10

(B) Which co-curricular activities are useful for Commerce subject teaching ? Prepare a plan for any one outside school activity. 10

OR

(C) What essential things must be considered by a Commerce teacher while arranging the subject room ? 10

(D) State the good qualities of Commerce teacher. 10

(मराठी माध्यम)

1. दैनंदिन पाठ नियोजनाचे महत्त्व सांगून वाणिज्य अध्यापनासाठी दैनिक पाठ नियोजन करतांना कोणत्या प्रमुख बाबी विचारात घ्याल ? वाणिज्य विषयातील कोणत्याही एका पाठ्यांशावर पाठ योजना तयार करा. 20

किंवा

अध्यापन साधने म्हणजे काय ? कोणत्याही चार साधनांचे महत्त्व विशद करा. 20

2. (अ) प्रकल्प पद्धतीचा अर्थ सांगून जीवशास्त्र अध्यापनात प्रकल्प पद्धतीचा उपयोग कसा करात ? सोदाहरण स्पष्ट करा. 10

(ब) सूक्ष्म अध्यापन म्हणजे काय ? सूक्ष्म अध्यापनातील चेतक बदल कौशल्यावर सूक्ष्मपाठ तयार करा. 10

किंवा

(क) जीवशास्त्र प्रयोगशाळा पद्धतीचे महत्त्व स्पष्ट करा. तिचा उपयोग जीवशास्त्र अध्यापनात कसा करात ते स्पष्ट करा. 10

(ड) अध्यापनाची प्रतिमाने म्हणजे काय ? संकल्पना प्राप्ति प्रतिमान सोदाहरण स्पष्ट करा. 10

3. (अ) जीवशास्त्र अध्यापनात दूरदर्शन (टी.व्ही.) व एल.सी.डी. प्रोजेक्टरांची उपयुक्तता सोदाहरण स्पष्ट करा. 10

(ब) जीवशास्त्र विषयाच्या अध्यापनात आभासी अध्ययन केंद्राची संकल्पना व उपयोग स्पष्ट करा. 10

किंवा

(क) जीवशास्त्र प्रयोगशाळेची गरज व महत्त्व स्पष्ट करा. 10

(ड) जीवशास्त्र विषय शिक्षकाचे चांगल्या गुणांची आवश्यकता स्पष्ट करा. 10

4. (अ) जीवशास्त्र अध्यापनात दैनंदिन पाठ नियोजन तयार करतांना कोणत्या प्रमुख बाबी विचारात घ्याल ते विशद करा. 10

5. (A) Explain the use of diagnostic and remedial teaching in Biology. 10
- (B) Explain the contribution of eminent scientist Hargovind Khurana in the development of the subject Biology. 10

OR

What is meant by unit test ? Prepare a unit test along with blue print. 20

(मराठी माध्यम)

1. (अ) जीवशास्त्र विषयाचे शालेय अभ्यासक्रमात स्थान आणि महत्त्व स्पष्ट करा. 10
- (ब) जीवशास्त्र विषयाचे वर्ग अध्यापनाचे उद्दिष्टे स्पष्ट करा. कोणत्याही दोन उद्दिष्टांचे स्पष्टीकरणे उदाहरण देऊन स्पष्ट करा. 10

किंवा

- (क) जीवशास्त्र विषयाचा सामाजिकशास्त्र व रसायनशास्त्राशी सहसंबंध स्पष्ट करा. 10
- (ड) माध्यमिक शिक्षण पाठ्यक्रमामध्ये जीवशास्त्र अध्यापनाचे ध्येय व उद्दिष्टे स्पष्ट करा. 10

2. (अ) वाणिज्य अध्यापनाची वर्ग उद्दिष्टे कोणती ? उच्च माध्यमिक स्तरावर प्रचलित अभ्यासक्रमातून ती कितीपत साध्य होतात ? ते सविस्तर लिहा. 10
- (ब) वाणिज्य विषयाचा अर्थ, स्वरूप व संकल्पना विशद करा. 10

किंवा

- (क) ध्येय व उद्दिष्टे यातील फरक स्पष्ट करा. वाणिज्य विषयाच्या वर्ग अध्यापनातून विद्यार्थ्यांमध्ये कोणते वर्तनबदल घडून येतात ? 10
- (ड) सहसंबंध म्हणजे काय ? वाणिज्य विषयाचा दोन शालेय विषयांशी संबंध स्पष्ट करा. 10

3. (अ) संविधान तक्ता म्हणजे काय ? वाणिज्य विषयातील कोणत्याही एका घटकाचा संविधान तक्ता तयार करा. 10
- (ब) प्रश्नाचे विविध प्रकार सांगून वस्तुनिष्ठ प्रश्न पद्धतीचे गुणदोष स्पष्ट करा. 10

किंवा

- (क) संपादन कसोटीचा अर्थ सांगून संपादन कसोटीचे उद्देश स्पष्ट करा. 10
- (ड) ~~निदानात्मक आणि उपचारमाध्यमक अध्यापनाचे महत्त्व साधून~~ करा. 10

4. (अ) वाणिज्य अध्यापनाच्या विविध पद्धती विशद करा. त्यापैकी प्रकल्प पद्धतीचे गुण मर्यादा लिहा. 10
- (ब) वाणिज्य विषयाच्या चांगल्या पाठ्यपुस्तकाचे गुणवैशिष्ट्ये लिहा. 10

किंवा

- (क) वाणिज्य अध्यापनाकरिता कोणते विविध तंत्रे उपयुक्त आहेत ? निरीक्षण तंत्राचा उपयोग वाणिज्य अध्यापनाकरिता कसा कराल ? स्पष्ट करा. 10
- (ड) चर्चा पद्धत म्हणजे काय ? थोडक्यात विशद करा. 10
5. (अ) वाणिज्य शिक्षक संघटनेची आवश्यकता स्पष्ट करून या संघटनेने शिक्षकाच्या व्यावसायिक विकासाच्या दृष्टिने कोणते उपक्रम आयोजित कराल ? स्पष्ट करा. 10
- (ब) वाणिज्य विषयाकरिता कोणकोणते अभ्यासपूरक उपक्रम उपयोगात येतात ? शाळेबाहेरील कोणत्याही एका उपक्रमाची योजना तयार करा. 10

किंवा

- (क) वाणिज्य शिक्षकाने विषय खोलीची रचना करतांना कोणत्या आवश्यक बाबी लक्षात घेणे गरजेचे आहे ? 10
- (ड) वाणिज्य अध्यापकाचे गुणवैशिष्ट्ये विशद करा. 10

3. (A) Illustrate the utility of T.V. and L.C.D. projector in Biology teaching. 10
- (B) Explain the concept and use of virtual learning centre in Biology subject. 10

OR

- (C) Explain the need and importance of Biology laboratory. 10
- (D) Explain the essential good qualities of Biology teacher. 10
4. (A) Which main things will be taken into consideration in preparing daily lesson plan in teaching of Biology ? Explain it. 10
- (B) Which criteria will be taken into consideration while selecting the text book of Biology. 10

OR

- (C) What is meant by unit plan ? Which points will you consider while preparing a unit plan ? 10
- (D) Explain the principles of curriculum construction of Biology subject. 10

7. BIOLOGY

1. (A) Explain the place and importance of Biology subject in school curriculum. 10
- (B) Explain the class room objectives of teaching Biology. Illustrate any two objectives with their specifications. 10

OR

- (C) Explain the correlation of the subject Biology with Social Science and Chemistry. 10
- (D) Explain the aims and objectives of teaching Biology, as given in the secondary education syllabus. 10
2. (A) State the meaning of project method. How will you use project method in Biology teaching ? Illustrate. 10
- (B) What is meant by micro-teaching ? Prepare a micro-lesson on stimulus-variation skill. 10

OR

- (C) State the importance of Biology laboratory method. Explain how it will be used in Biology teaching. 10
- (D) What is meant by models of teaching ? Illustrate the concept attainment model. 10

(हिन्दी माध्यम)

1. दैनिक पाठ योजना का महत्व बताकर वाणिज्य अध्यापन के लिये दैनिक पाठ योजना करते समय कौनसी प्रमुख बातें ध्यान में रखोगे ? वाणिज्य विषय की किसी भी एक पाठ्यांश पर पाठ योजना तैयार कीजिये। 20

अथवा

अध्यापन-साधन याने क्या ? किन्हीं चार अध्यापन साधनों का महत्व विशद कीजिये। 20

2. (अ) वाणिज्य अध्यापन के कक्षा उद्देश्य कौनसे हैं ? उच्च माध्यमिक स्तर के प्रचलित पाठ्यक्रम से यह उद्देश्य कहाँ तक प्राप्त कर सकते हैं ? यह सविस्तर लिखिये। 10
- (ब) वाणिज्य विषय का अर्थ, स्वरूप एवं संकल्पना विशद कीजिये। 10

अथवा

- (क) ध्येय और उद्देश्य में अन्तर स्पष्ट कीजिये। वाणिज्य विषय के कक्षा अध्यापन द्वारा छात्रों में कौनसे वर्तन में परिवर्तन होते हैं ? 10
- (ड) समवाय याने क्या ? वाणिज्य विषय का कोई दो शालेय विषयों से समवाय स्पष्ट कीजिये। 10

3. (अ) संविधान तालिका याने क्या ? वाणिज्य विषय के किसी भी एक घटक की संविधान तालिका तैयार कीजिये। 10
- (ब) प्रश्नों के विभिन्न प्रकार बताइये। वस्तुनिष्ठ प्रश्न पद्धति के गुणदोष स्पष्ट कीजिये। 10

अथवा

- (क) संपादन जाँच का अर्थ बताइये। संपादन जाँच का उद्देश्य स्पष्ट कीजिये। 10
- (ड) निदानात्मक और उपचारात्मक अध्यापन के महत्व स्पष्ट कीजिये। 10
4. (अ) वाणिज्य अध्यापन की विविध विधियां विशद कीजिये। उनमें से प्रकल्प पद्धति के गुण, मर्यादा लिखिये। 10
- (ब) वाणिज्य विषय के अच्छे क्रमिक पुस्तक के गुण-विशेषताएं लिखिये। 10

अथवा

- (क) वाणिज्य अध्यापन के लिये विभिन्न उपयुक्त तंत्र कौनसे हैं ? वाणिज्य अध्यापन में निरीक्षण तंत्र का उपयोग किस प्रकार करोगे ? स्पष्ट कीजिये। 10
- (ड) चर्चा विधि याने क्या ? संक्षेप में विशद कीजिये। 10

5. (अ) वाणिज्य अध्यापक संगठन की आवश्यकता स्पष्ट कीजिये। अध्यापक के व्यावसायिक विकास के लिये संगठन को कौनसे उपक्रम का आयोजन करना चाहिये ? ये स्पष्ट कीजिये। 10

- (ब) वाणिज्य विषय के लिये कौन-कौनसे अभ्यासपूरक उपक्रम उपयोग में आते हैं ? किसी एक शालाबाह्य उपक्रम की योजना तैयार कीजिये। 10

अथवा

- (क) वाणिज्य अध्यापक को विशय कक्षा की रचना करते समय किन आवश्यक बातों को ध्यान में रखना चाहिये ? 10
- (ड) वाणिज्य अध्यापक के गुणविशेषताएं विशद कीजिये। 10